

TÓTH GYULA:

BALOGH ÁDÁM KURUC BRIGADÉROS

Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1958. 317 old.

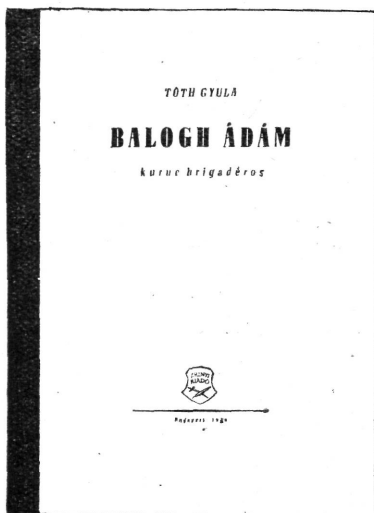
A Zrínyi Katonai Kiadó kiadásában megjelent *Tóth Gyula: Balogh Ádám kuruc brigadéros* című, vázlatokkal és képekkel illusztrált kiadványa.

Béri Balogh Ádámról, a Rákóczi-szabadságharc hazáját, népét szerető, bátor katonájáról nem egy mű látott már napvilágot, de ezek egyike sem tekinthető tudományos feldolgozásnak, mivel a munkák szerzőinek egy része tudatosan meghamisítva, mások pedig — a felhasznált forrásokból tévesen levont következtetésekből, a kor nem kellő ismeretéből fakadóan — hűségől eltérően tárták az olvasók elé a Rákóczi-szabadságharc történetét, s Béri Balogh Ádám életét.

Tóth Gyula fiatal hadtörténész — a kuruc kort behatóan tanulmányozva, tetemes levéltári és könyvészeti források felhasználása alapján — a történelmi hűségnek megfelelően mutatja be Béri Balogh Ádám kuruc brigadéros harcos, hősi életútját.

A szerző tudományos feldolgozása nemcsak a hadtörténészek, történészek és a történelmet oktató pedagógusok számára jelent értékes munkát, hanem haladó hagyományainkat, hős elődeink élettörténetét szerető dolgozó népünk számára is értékes olvasmány.

A szerző könyvének bevezető soraival Vas megyébe, Kemenesalja erdősegeihez, a vasi Völgyesség és Hegyhát megkapóan szép tájaihoz viszi el az olvasót. Itt telepedett le a 16. század derekán a Baloghok

ismeretlen őse. A késői utód, a Rákóczi-szabadságharc legendáshíró brigadéros a itt, a Vas megyei néptől tanulta meg népe és hazája szeretetét, amelyekhez élete végéig hű maradt.

A Balogh-családban nemzedékről nemzedékre öröklődött a katonai hagyomány. Az első ismert ősük, Balogh Péter, a Keszthely feletti Kapornak, majd Tata várkapitányaként szolgált a hűen és hőiesen Magyarország függetlenségének ügyét. Balogh Péter kardját unokája, István kötötte fel ismét, aki Zrínyi Miklós udvarában töltötte apródként ifjúkori éveit. Fia, Balogh Ádám Zrínyi útját járta, mikor ifjúságában az egyik hódító, a török kiűzéseért harcolt, férfikorában pedig erejét a másik hódító, a császáriak legyőzésére fordította.

A könyv első fejezetének részei a Dunántúl végváraiba vezetik el az olvasót. A szerző — a fejezet szűkreszabott keretének ellenére is — világosan és maradandóan emlékezetünkbe tudja vésní a végvárak állapotát, a várak védőinek, a hős végvári vitézeknek szomorú életét, akik annak ellenére, hogy a bécsi udvar alig, vagy semmi nem törődik ellátásukkal, esküjükhöz hűek maradnak. A török meg-megismétlődő támadásaival szemben a Habsburgok ellenséges magatartása és a magyar birtokos osztály közömbössége közepette csak a végvárak népi katonasága állta a kemény próbát, védte meg a mögöttes területek és a körzetébe tartozó falvak lakosságát a török igától. A magyar középnemesség általában távolmaradt a haza fegyveres szolgálatától, egyes tagjai pedig meggazzdagodásra használták fel katonai megbízatásukat és csak a legjobbjai forrtak össze a parancsnokságuk alá rendelt katonákkal és környékbeliekkel.

Balogh Ádámot is ott találjuk a végvári vitézek között. A csobánci katonaidejéről, parancsnoki tevékenységéről eddig még nem kerültek elő adatok, de minden jel arra mutat, hogy az itt szerzett tapasztalatai, a végvári harcok és küzdelmek napjai alapvetően befolyásolták jellemének, a népről, a hazáról kifejlődő nézeteinek alakulását.

A mű következő fejezete Balogh Ádám Fadd-i csere-birtokával, Vas megyei hivatalnokai éveivel, Dunántúl és népének életkörülményeivel foglalkozik.

Balogh István hagyatékát 1685-ben gyermekei felosztották. A Zala és Vas megyei jószágok jórészt Balogh Ádámnak jutottak, a Tolna megyei Fadd, Mess és Hencse birtokot testvére, Judit kapta. A felosztást követő tizedik évben a megegyezést felbontották és Balogh Ádám birtokait elcserélte Faddért. Az új birtokos mindent megtett, hogy a „felszabadító” háborúk alatt tönkrement, elnéptelenedett Faddot újra virágzóvá tegye, de Balogh Ádám minden próbálkozása eredménytelen maradt. Az alig két éve betelepült lakosok ugyanis semmiféle földesúri szolgálatást nem teljesítettek. Ezeket a jobbágyokat Tolnából költöztette ide, ahonnan a katolikus földesurak üzték ki őket.

Hiába kínált tehát nagy lehetőséget az évtizedek óta parlagon álló föld, a töröktől visszafoglalt területre költöző közép-nemes meg-

oldhatatlan problémák elé került. Balogh Ádám továbbra is céljának tekintette tolnai birtokának növelését, célját azonban egyelőre nem tudta megvalósítani.

A sikertelen Fadd-i próbálkozás után Balogh Ádám visszatért Vas megyébe és tevékenyen bekapcsolódott a megyei életbe.

Balogh Ádám közhivatalt már 1696-ban, tehát csobánci vajdaságával egyidőben viselt. 1700. május 14-én Szombathegyen tartott megyei közgyűlés a szolgabírói tisztségre ismét alkalmasnak találta. Balogh Ádám szolgabírói tevékenységét csupán néhány adat őrizte meg, mégis — a szolgabírók általában ismert feladataiból — következtetni lehet egész tevékenységére, hiszen a szolgabírói járásának legfőbb gazdája volt, szeme előtt játszódtott le a megye valamennyi polgárának élete.

E fejezet további részében a szerző közigazgatási kérdésekkel, a Habsburg-ház elnyomó és kizsákmányoló politikájával, a nemességnek a Habsburg-házhoz, egymáshoz, illetve a jobbágysághoz való viszonyával foglalkozik. Dunántúl elnyomott és végsőkig kizsákmányolt néptömegeinek életkörülményeit leíró sorok azt bizonyítják, hogy a szerző különösen mélyen foglalkozott annak a néprétegnek életével, akik a jobb jövő reményében fegyvert ragadtak elnyomóik ellen.

A néptömegek sanyarú és kétségbeejtő sorsa életreszóló nyomot hagyott Balogh Ádámiban is. Népszerűségének és néphez való hűségének később annyiszor megnyilatkozó jelenségei bizonyítják, hogy nyitott szemmel járta be Vas megyét és a Dunántúl területét. A szolgabírói évek komoly tanulságát rövid idő múltán a szabadságért fegyvert fogott nép élén gazdagon gyümölcsoztette.

1703 nyarán új fejezet kezdődött népünk történetében. A Lengyelországban bujdosó Rákóczi hazatért Magyarországra és lelkes kuruc seregével megindult, hogy visszaszerezze a hódítók gyalázta magyar földet, küzde népünk régtől gyűlölt ellenségét. 1703. év végéig nehéz, de győzelmes harcok sorozatát vívta meg a fegyvert fogott tiszaháti, tiszántúli, felsőmagyarországi kurucság. A néhány száz fegyvertelen, rongyos és rosszul táplált tiszaháti parasztfelkelő mögött ekkor már hatalmas népi hadsereg sorakozott fel, a győzelmek éve számtalan katonai tapasztalataival, politikai és gazdasági eredményeivel. Rákóczi helyes politikája megteremtette a népi-nemzeti összefogás alapját, a szabadságharc bázisa kiszélesedett, az először húzódozó, ingadozó és ellenségesen viselkedő nemesség zöme is megtalálta helyét a kurucok oldalán.

A szívós, lelkes kurucok harca nyomán felszabadult a Tiszahát, a Tiszántúl, Erdély egy része, a Duna—Tisza—köze, Felső-Magyarország és a kuruc hadsereg csapásai már a nyugati határszéleket is áttörték.

A szabadságharc szempontjából a Dunántúl földrajzi fekvése kedvezőtlen volt, ezt tudta a császári hadvezetés is, ezért az átkelésre legalkalmasabb helyeket erős császári őrségek tartották megszállva (Győr, Esztergom, Buda, Dunaföldvár). A földrajzi tényezők tehát gátolták a Dunántúl felszabadítását, nagyobb erőt kellett a kurucok-

nak összpontosítaniuk a folyóátkelés kierőszakolására. A császári hadvezetés azonban azt is tudta, hogy a földrajzi tényezők csak hátráltatják a szabadságharc országos kiterjedését, de meg nem akadályozzák, ezért más eszközt is kerestek a Dunántúl Rákóczit váró hangulatának megszüntetésére. Céljuk elérésére meghirdették a nemesi felkelést és igénybevétték a főurak, főpapok „meggyőző” érvelését. Azonban minden hiába volt.

A tiszántúli és felvidéki hadjárat sikereinek híre már eljutott a legeldugottabb dunántúli falucskába is, a kuruc-várás feszültsége töltötte be az embereket. A gyűlölt bécsi udvar számítása a Dunántúl népének hazafelvonulását és szabadságszeretétén megbukott.

A kuruc győzelmek lendítőlag hatottak a dunántúli mozgalomra is, ennek volt eredménye a nemesek pápai tanácskozása, melynek eredményeként mintegy 60 főből álló küldöttség útbaindítását határozták el. Ezt a lépést Rákóczinak a népi összefogás megteremtésére irányuló helyes politikája eredményezte.

A Pápán gyülekező középnemeselek között ott találjuk Balogh Ádámot is, mint ezres kapitány.

A szerző művének harmadik fejezete további részében a Rákóczi-szabadságharc 1703—1704 dunántúli hadműveleteivel foglalkozik. Az olvasók a közölt vázlat alapján lépésről lépésre figyelemmel kísérhetik a hadműveletek mozzanatait, Károlyi Sándor fejlesztett menekülését, melynek következtében a császári hadaknak szolgáltatta ki a népet. Károlyi az elmúlt hónapok során nemhogy kihasználta, de tönkretette a dunántúli népmozgalmat, oktan menekülésével kivette a hadakozók kezéből a szervezetségben rejlő erőt és ismét bujdosásra kényszerítette őket. Nemcsak a tervezett ausztriai előnyomulás jutott kátyuba, de a Dunántúl elvesztésével az ellenség ismét közelebb került a felsőmagyarországi bázishoz, felvonulási területét tudta újra felhasználni ezt az országrészt. E fejezetben megismerjük Balogh Ádám botladozását, ingadozását is, de aki végülis megtalálja helyét a bujdosók sorában és velük, értük küzdött élete utolsó pillanatáig.

Károlyi veresége megzavarta ugyan Rákóczit politikai és katonai terveinek végrehajtásában, de továbbra is rendületlenül bízott célkitűzései megvalósulásában. Ezért nem mondott le a Dunántúl felszabadításáról, az újabb hadjáratban elsősorban a Dunántúl népére akart támaszkodni.

Rákóczi 1704. április 17-én elindult Egerből a Duna felé. Már útközben kibocsátotta felkelésre buzdító pátenseit, melyekben felszólította Dunántúl lakóit: fogjanak újra fegyvert!

1704. május elején megindult a második dunántúli hadjárat. Forgách Simon, a nemrég Rákóczihoz csatlakozott tábornok vezetésével mintegy 4000 főnyi kuruc sereg kelet át a Dunántúlra. Forgách csapatait kitörő lelkesedéssel fogadta Dunántúl népe. A Habsburgok gyűlölete még azokat is lángralobbantotta, akik az első hadjárat alkalmával közömbösek maradtak. A császári hadak embertelen kegyetlensége leleplezte az

ellenség igazi arculatát és hevesebb ellenállásra ösztönözte a Dunántúl népét. „Felháborodással olvashatjuk — írja a szerző — egykorj levelekben, hogy a császáriak a gyermekeket elevenen elégették és anyjukkal falatták fel a szerencsétlen porontyokat. Másutt a jobbágyok száját, torkát lóporral tömködték tele, majd meggyújtották, hogy a hasán vetette ki magát a por lángja.“

A szerző a továbbiakban a Koroncónál elszenvedett vereségéről, a hadjárat további alakulásáról és Balogh Ádám bujdosók élén kifejtett tevékenységéről ír figyelmet érdemlő részletességgel.

Károlyi Sándor csapatainak egy részét átmentette a Dunán, de szervezettségüket nem tudta megőrizni, jórészüik kóborló lett, nyakába vette az Alföld járhatatlan utait és hazatért tiszamenti, vagy tiszántúli otthonába. A dunántúli csapatok nem követték Károlyit, nem akarták otthagyni a szerencsétlenségében úgyszólván maradt földet. A kóborló kurucok csapatokba verődtek és önálló akciót indítottak a betolakodó ellen.

Balogh Ádám is szülőföldjén maradt. A császári hadak, tábornokai hajtóvadászatot indítottak a kóborló kurucok ellen. Heister „keményen megparancsolta, hogy azon Balogh Ádámot társaival együtt mindenütt fölkeresni és eltörölni így legyenek, vele semmi communicatit (érintkezést) ne folytassanak, éiést ne vigyenek, szállást ne adjanak, sőt hollétét gr. Pálffy János horvát bánnak azonnal megjelensék kemény büntetés alatt“.

A bujdosó mozgalmát azonban semmiféle fenyegetés nem tudta megtörni. 1705 tavaszától őszéig olyan méretű kurucmozgalom bontakozott ki a Dunántúlon, amely nemcsak a császári csapatok létét tette bizonytalanná, de megakadályozta a Habsburgok állami és katonai szervezett együttműködését is. A bujdosók ellen tekintélyes létszámú erőket mozgósítottak, de ezek kevés eredménnyel dicsekedhettek.

A szerző, könyvének V. fejezetében e mozgalom fejlődéséről, hatásáról, a kurucok dunántúli stratégiájáról, Balogh Ádám Földvár körüli ténykedéséről ír. E fejezetben olvashatunk a kuruc lovasságról, a solti sánc hős védőiről és portyázásokról is. Figyelemreméltó Balogh Ádám és Bezerédy ellentétének fejtegetése is.

Balogh Ádám jellemének fő erősségeit ismerhetjük meg e fejezetben: határozottan megtorolta a parancsnoki tekintélyt sértő fegyelmezetlenségeket, szívből megvetette az ellenség előtt meghunyászkodó városi polgárokat és követelte szigorú megbüntetésüket. Nem sajnálta a legnagyobb áldozatot sem a haza szolgálatában. E szép és nemes tulajdonságok kifejlődését katonáinak és népének határtalan szeretete biztosította. Katonáiról mindig így beszélt: „szegénylegény katonám“, „jó és derék katonáim“, „szegény sácbeli solti katonák“.

Balogh Ádám jelleme a szabadságharc első három esztendejében a határozottság, szilárdság vonásaival gazdagodott és kuruc hűségét acélossá kovácsolta a küzdelem további, ezernyi megpróbáltatására.

A mű VI. fejezete a kuruc szabadságharc legnagyobb és legszebb katonai eredményét, az 1705-ös dunántúli hadjárat előkészítését és győzelmes végrehajtását foglalja magában. A szerző részletes vázlatot is közöl, amely segítséget nyújt az olvasónak a hadjárat egyes mozzanatainak követésére.

Dunántúl felszabadítása ragyogó példája annak, hogy mire képes a szabadságért küzdő nép, ha olyan hadvezér áll élükön, mint Rákóczi és olyan előrelátó, bátor parancsnokok vezetik őket csatába, mint Bercsényi, Bottyán János, aki 1703 elején a császári hadseregben szolgált, majd a kurucok oldalán áll, Balogh Ádám és még sokan mások.

Bottyán János nemcsak a Dunántúl népének csatlakozása, a bujdosó, portyázó kuruc-mozgalom támogatására számított, hanem eleve megalapozta győzelmét hadseregének fegyelmezettségével, szervezetségével. Gondolt arra, amiről az előző hadjáratok vezetői megfélemlített parancsnokainak ezredei alig néhány hét alatt a szervezetség magas fokára emelkedtek. Éppen ezért bizton számíthattak az elszórva bujdosó kurucok támogatására, a népi kezdeményezés kiapadhatatlan forrására. Mert míg Bottyán seregei Kecskeméten „jó rendbe” álltak, a dunántúli bujdosók egy percre sem szüntették be az ellenséget őrli támadásaikat.

1705. október utolsó napjainban Bottyán táborában — a nép nagy, de önzetlen áldozata eredményeként — minden készen állott: az ezredek többségén új ruha feszült, emberek és lovak tápláltan és kipihenten várták az indító parancsot. A szétszedett hajók és kompok is a Duna előrelendítő hullámaira vártak. És amikor elhangzott az indító parancs, megindultak a lelkes kuruc ezredek és lavinaként söpörték el elnyomóikat.

Ha nem is sikerült a császári hadak főerejére teljes megsemmisítő csapást mérni, december végére sokszor megálmodott és epedve várt nap virradt Magyarországra: felszabadult egy sokat szenvedett országrész, gyűlölt ellenségeink évszázados országútja, a bakonyi, kemenesaljai bujdosók szeretett hazája, „a Dunántúli ország”.

Nincsenek aprólékos részletei a küzdelemnek, nem dicsérnek fel senkit a gyér, szűkszavú jelentések. Ez érthető is! Sokezer hős olvadt itt össze egyetlen példaképpé: e ragyogó emlékü harcot a Dunántúl névtelen közkatonája vívta meg.

A szerző Balogh Ádám ténykedéséről e dicsőséges hadjáratban nem beszél részletesen, nem azért, mert a források hézagosak, de nem kétséges, hogy Vak Bottyán és Balogh Ádám e felszabadító hadjáratban együtt vezették győzelemről győzelemre seregeiket. Alátámasztja ezt az ismeretlen énekes is:

„Híres generális az öreg Vak-Bottyán,
Vagyon véle mostan sok derék kapitány:

Vitéz Bezerédi, jó Elbeczki Istvány,
Klissfalludi László, serény Balogh Adány.“

Nagy érdeklődésre tarthat számot a mű VII. fejezete is, amelyben a szerző — többek között — a felszabadított föld védelmével, Balogh Ádám családjával, a kuruc szabadságharc legszebb hadjáratának, a győrvári ütközet történetével foglalkozik, amelyben Balogh Ádám lovasaival hősiessen küzdött. Az ütközetben több neves vitéz lelte hallálát és sokan megsebesültek, Balogh Ádámot is több sebből vénevezve vitték el a vémmel áztatott, de nagy győzelmet látott csataterőről.

A csataterén 3000 ellenséges katona lelte halálát, sok ellenséges katonát elfogtak, köztük az oly nagyon gyűlölt népnyzó császári tábornokot, Heistert. A katonaságon kívül a császáriak nagymennyiségű hadifelszerelést is vesztek.

A bécsi udvar megpróbálta titkolni a súlyos veszteséget, de nem sikerült.

A győzelem osztatlan örömet okozott a kurucok táborában. Rákóczi a tisztekhez írt levelében dicsérte hősiességüket, magatartásukat követendő példának állította az egész kuruc hadsereg elé. A győzelemért több parancsnok részesült birtokadományban, köztük Balogh Ádám is. Nagyösszegű — 18 000 ezüst forint — jutalmat osztottak ki a kuruc vitézek között.

A kurucoknak az ütközetben alkalmazott taktikája számos részlettel gazdagítja a Rákóczi-kori magyar hadművészetünket. Az összecsapás egyes mozzanatainak vizsgálata azt mutatja, hogy a kurucok saját harceljárásukat erőszakolták rá az ellenségre, nem nyílt téren, rendezett csatában, hanem a kuruc harceljárás szabályai szerint vívták meg küzdelmüket. Nem engedték kibontakozni az ellenséget, a császári harceljárás számára kedvezőtlenebb terepet választottak ki az összecsapás színhelyéül, ahol taktikájuk egyes elemei: a lesvetés, a bekerítés, a figyelmet lekötő „tüntetés”, a lovas roham és a közelharc leginkább érvényesülhetett. A győzelem egyik legfőbb okának tekinthető a jól összehangolt manőverezés az egyes ezredekkel, a parancsnokok szoros együttműködése és nem utolsósorban a nép és a kuruc katonaság közös erőfeszítése.

A főnemesi vezetők kezéből oly sokszor kiesett zászlót a győrvári ütközetben ismét magasra emelte a nép, hogy azután, mint legféltettebb kincsét, a kuruc szabadságharc legjobb tábornokára, Vak Bottyánra bízta, akinek vezetésével a dunántúli hadsereg következő évben kiállta a szabadságharc egyik legnagyobb próbáját.

Az új esztendő, 1707 beköszöntésével a Habsburg hadvezetés valóra akarta váltani múlt évi stratégiájának némileg módosított változatát. A császári haditanács terveinek középpontjában továbbra is Rabutin és Starhemberg hadseregének egyesítése állott, de a főcsapást illetően nem jutott szilárd elhatározásra és egyelőre csak a Dunántúl elfoglalását várta tábornokaitól, de hiába várta, mert Bottyán János csapatai — a nagy nehézségek ellenére is — egész éven át megvédelmezték a felszabdult Dunántúl területét.

A kuruc stratégia nem dolgozta ki részletesen a Dunántúl védelmét, Rákóczi Vak Bottyánra bízta a legcélszerűbb harceljárás megválasztását, Rabutin és Starhemberg tervezett akciójának megakadályozását.

Bottyán Pápán ütötte fel főhadiszállását és innen intézte aprólékos gondossággal az országrész ügyeit.

Rabutin és társa mozgolódásának hírére Bottyán megtette a szükséges intézkedéseket és ezredeit a két oldalról várható támadás elhárítására készítette elő: Szekeres Istvánt ezredével Fehérvár és Buda közé rendelte, Balogh Ádámot megerősített lovas ezredével a Fehérvár és Veszprém közötti Mezőföldre küldte. Sopron előtt Bezerédit, Styria felé Kiss Gergelyt, Komárom és Tata körül Török István ezredét hagyta, a többi erőit Pápara gyűjtötte, kivéve a dél felé és a várakba, sáncokba rendelt gyalogosokat és lovasokat. Bottyán ezen intézkedésével a leghelyesebb megoldást találta meg ahhoz, hogy a császáriak tervét sikeresen keresztülhúzza.

Bottyán a császáriak megmozdulásával egyidőben mozgósította a Dunántúl népét. A megyékhez, falvakhoz intézett felhívásai nyomán a lakosság üresen hagyta házeit, a csikorgó télben erdőségekbe húzódott és minden erővel, eszközzel támogatta a kuruc portyázókat, akik súlyos csapásokat mértek az ellenségre.

Az olvasók ebben a fejezetben (VIII.) olvashatnak Balogh Ádám kenesei sikeres harcáról, újabb súlyos sebesüléséről, majd a németkeresztúri és mosonszolnoki győzelemről, amely új dicsőséget jelentett a hős kuruc parancsnokoknak és vitézeknek.

1707 két utolsó hónapja Balogh Ádám katonai pályafutásának fontos fordulója volt. Bár hivatalosan nem történt még meg brigadérosi kinevezése, 1707 novemberétől kezdve a brigadéros hatáskörét, feladatát töltötte be. Balogh Ádám a december 15-i szolnoki győzelem után, december 25-én jelent meg Sümegen zászlókkal, foglyokkal és a nagy zsákmánnyal.

A sümegi találkozóval lezárult az 1707-es dunántúli hadjárat története. 1707 sok áldozatot kívánt a Dunántúl védelmezőitől. A múlt év rostáján kihullottak a gyengék, vagy megkezdték menthetetlen zuhanásukat a pusztulás felé, az erők újra hitet merítettek a népből, mely éhezve és rongyosan, de szívében törhetetlen hittel harcolt és győzött Bottyán zászlói alatt.

*

A szerző művének befejező részeiben a Rákóczi-szabadságharc utolsó mozzanatait örökíti meg. E fejezetekben néhány helyen még meg-megcsillan a kurucok oly sok diadalt kiharcoló kardja, amit az egyre növekvő császári erőkkel szemben is reménykedve forgatnak. De a végpusztulás már előrevetette árnyékát, amit az ellenséghez átszökő, a labancokkal nyíltan vagy titokban együttműködő nemesi árulók is növeltek.

E fejezetekben tárul elénk Balogh Ádám, a kölesdi diadal után brigadérosá kinevezett bátor katona igazi nagysága, aki az utolsó pillanatig harcolt népéért és hitt a győzelemben. Balogh Ádám szíve teljes erejével gyűlölte népének elnyomóit, így nem meglepő az a diadallitas öröm, ami az udvari körökben fellobbant elfogatásának hírére. Rákóczi és barátai mindent megtettek megmentése érdekében, de minden fáradozásuk hiábavalló volt. A haditörvényszék meghozta a döntést: Rákóczi brigadérosát pallós általi halálra ítélte.

1711. február 6-a reggelén indult el Balogh Ádám utolsó útjára. A bakó kegyetlen pallosa pontot tett egy hős, egy bátor, hazáját, népét szerető katona élettörténetének végére.

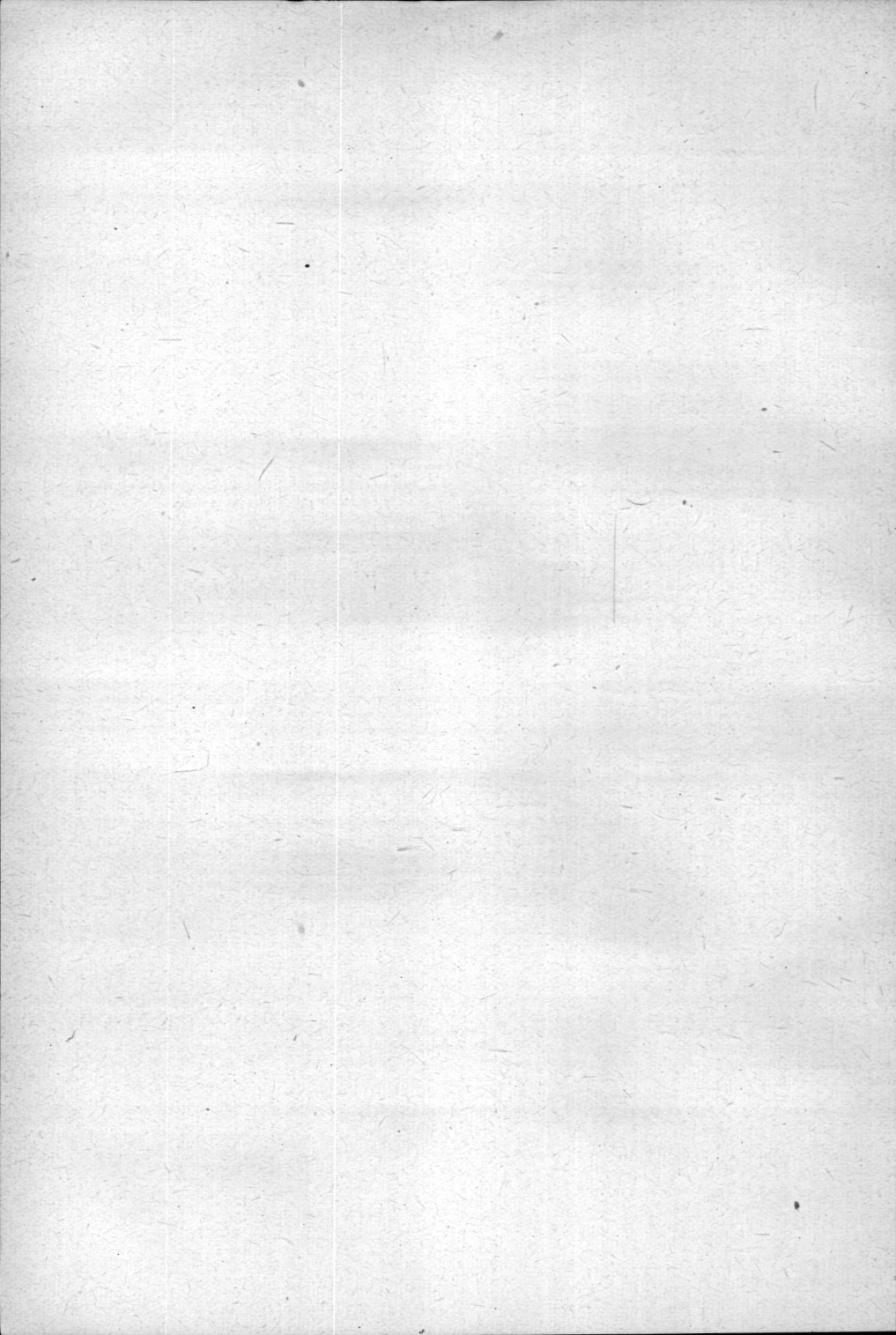
Balogh Ádám hőséges volt életében és halálában. Csábítás és megfélemlítés sem tántorította el nagy elhatározásától, amit a börtönben így fogalmazott meg: „Inkább akar Rákóczinál disznópásztor, mint a császárnál magas hivatalnok lenni.“

Ezért nem felejtette őt el a következő két évszázad elnyomott magyarja, ezért kell emlékeznie és emlékezik is rá a magyar nép és szülőtte, a Magyar Néphadsereg minden katonája.

A szilárd kuruc hűség, a haza végtelen szeretete készítette a legnagyobb áldozatra. Nem a romantika szülte, hanem hús-vér ember volt, Rákóczi legjobb brigadérosa. Tévedéseivel, botladozásaival együtt is értékes életét egy gondolat hatotta át: segíteni a letiport hazán.

Tóth Gyula művével nemcsak Balogh Ádámnak, hanem a Rákóczi-szabadságharc minden neves és névtelen katonájának állított marandó emlékoszlopot, amely előtt minden hazáját, népét szerető ember mély tisztelettel áll meg és hajt fejet.

Molnár Pál őrnagy

TARTALOM

TANULMÁNYOK

BALÁZS JÓZSEF őrnagy	Az osztrák—magyar hadsereg felbomlása és a magyar polgári demokratikus forradalom győzelmének katonai vonatkozásai 1918-ban — —	3
JÓZSA ANTAL főhadnagy	Adalékok az osztrák—magyar intervenció bukásának történetéhez Ukrajnában (1918 február—november) — — — — —	18
MUCS SÁNDOR alezredes	Adalékok a Magyar Néphadsereg történetéhez (1944 december—1945 május) — — — — —	44
TÓTH SÁNDOR százados	A Horthy-hadsereg szervezete (1920—1944) II. Rész	64
SZUHAY—HAVAS ERVIN	Marx és Engels az amerikai polgárháború hadművészetéről — — — — —	99
URBÁN ALADÁR	A nemzetőrség önkéntes mobilizációja 1848 nyarán — — — — —	124
PERJES GEZA	A höchstädti csata (1704. augusztus 13.) — — —	151

HADTÖRTÉNELMI APRÓSÁGOK

A magyar újságok üdvözik a debreceni honvédek kiállítását a cseh szabadságért 1918-ban. (Merényi László) — — — — —	191
Eszterházy Pál nádor hadtudományi jegyzete (Krizsán László) — — — — —	195

A MAGYAR KATONAI NYELV FEJLŐDÉSE

MARKÓ ÁRPÁD, a történettudományok kandidátusa	Adalékok a magyar katonai nyelv fejlődéstörténetéhez. (II. Közlemény) — — — — —	203
---	---	-----

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

Kossuth Lajos levelei Nemeskéri Kíss Miklóshoz. (Közli: Kun József szds. és Böhm Jakab) — —	225
---	-----

SZEMLE

DR. HORVÁTH MIKLÓS	A 2. magyar hadsereg megsemmisülése a Donnál (Ism. Molnár Pál őrnagy) — — — — —	285
TÓTH GYULA	Balogh Ádám kuruc brigadéros (Ism. M. P.) —	293

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Майор БАЛАЖ ЕЖЕФ	Разложение австро-венгерской армии и некоторые военные вопросы победы венгерской гражданской демократической революции в 1918 г.	3
ст. лейтенант ЕЖА АНТАЛ	К истории краха австро-венгерской интервенции на Украине (Февраль—ноябрь 1918)	18
Подполковник МУЧ ШАНДОР	К истории Венгерской Народной Армии (декабрь 1944—май 1945 гг.)	44
Капитан ТОТ ШАНДОР	Организация хортистской армии (1920—1944 гг.) Часть II.	64
СУХАИ—ХАВАШ ЭРВИН	Маркс и Энгелс о военном искусстве американской гражданской войны	99
УРБАН АЛАДАР	Добровольная мобилизация национальной гвардии летом 1848 г.	124
ПЭРЕШ ГЭЗА	Хэцштаатская битва. (13 августа 1704 г.)	151
	КОРОТКО ПО ВОПРОСАМ ВОЕННОЙ ИСТОРИИ	191
	РАЗВИТИЕ ВЕНГЕРСКОГО ВОЕННОГО ЯЗЫКА	203
	ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АРХИВ	225
	РЕЦЕНЗИИ	285

INHALTSVERZEICHNIS

STUDIEN

JOZEF BALÁZS Major	Die Verwirrung der österreich-ungarischen und die militärischen Beziehungen des Sieges der ungarischen bürgerlich-demokratischen Revolution im 1918 — — — — —	3
ANTAL JÓZSA Oberleutnant	Beiträge zur Geschichte des Sturzes der österreich-ungarischen Intervention im Ukraine (1818 Februar—November) — — — — —	18
SÁNDOR MUCS Oberstleutnant	Beiträge zur Geschichte der Ungarischen Volksermee (1944 Dezember—1945 Mai) — — — — —	44
SÁNDOR TOTH Hauptmann	Die Organisation der „Horthy“ Armee (1920—1944) II. Teil — — — — —	64
ERVIN SZUHAY—HAVAS	Marx und Engels von der Kriegskunst des amerikanischen Bürgerkrieges — — — — —	99
ALADÁR URBAN	Die freiwillige Mobilisierung der Nationalgarde im Sommer des Jahres 1848 — — — — —	124
GEZA PERJES	Die Schlacht bei Höchstädt (13. Aug. 1704) — — — — —	151
	KRIEGSGESCHICHTLICHE KLEINIGKEITEN — — — — —	191
	DIE ENTWICKLUNG DER UNGARISCHEN MILITÄRSPRACHE — — — — —	203
	KRIEGSGESCHICHTLICHE URKUNDENSAMMLUNG — — — — —	225
	RUNDSCHAU — — — — —	285

HIBAIGAZÍTÓ

A „Kossuth Lajos levelei Nemeskéri Kiss Miklóshoz” című
okmánypublikációhoz:

Az 1957. évi 3—4. számban közölt 2. levél helyes keltezése 1851. augusztus 18. helyett 1851. november 18. (324—325. l.)

Az 1958. évi 1—2. számban közölt 7. levél 62/a számú jegyzetéből elmaradt a mondatot befejező két szót: „... hatalmak mesterkedéseire”. (325. l.)

Ugyancsak a fenti év nevezett számában közölt 10. levél 75. számú jegyzetéből elmaradt a mondat befejező része: „... kiadásokról Pulszky útján számolt be Cavournak.” (238. l.)

Idézett év és számban közölt 16. levél 127/a számú jegyzetében szereplő Hübner Sándor helyesen: Hübner Sándor. (252. l.)

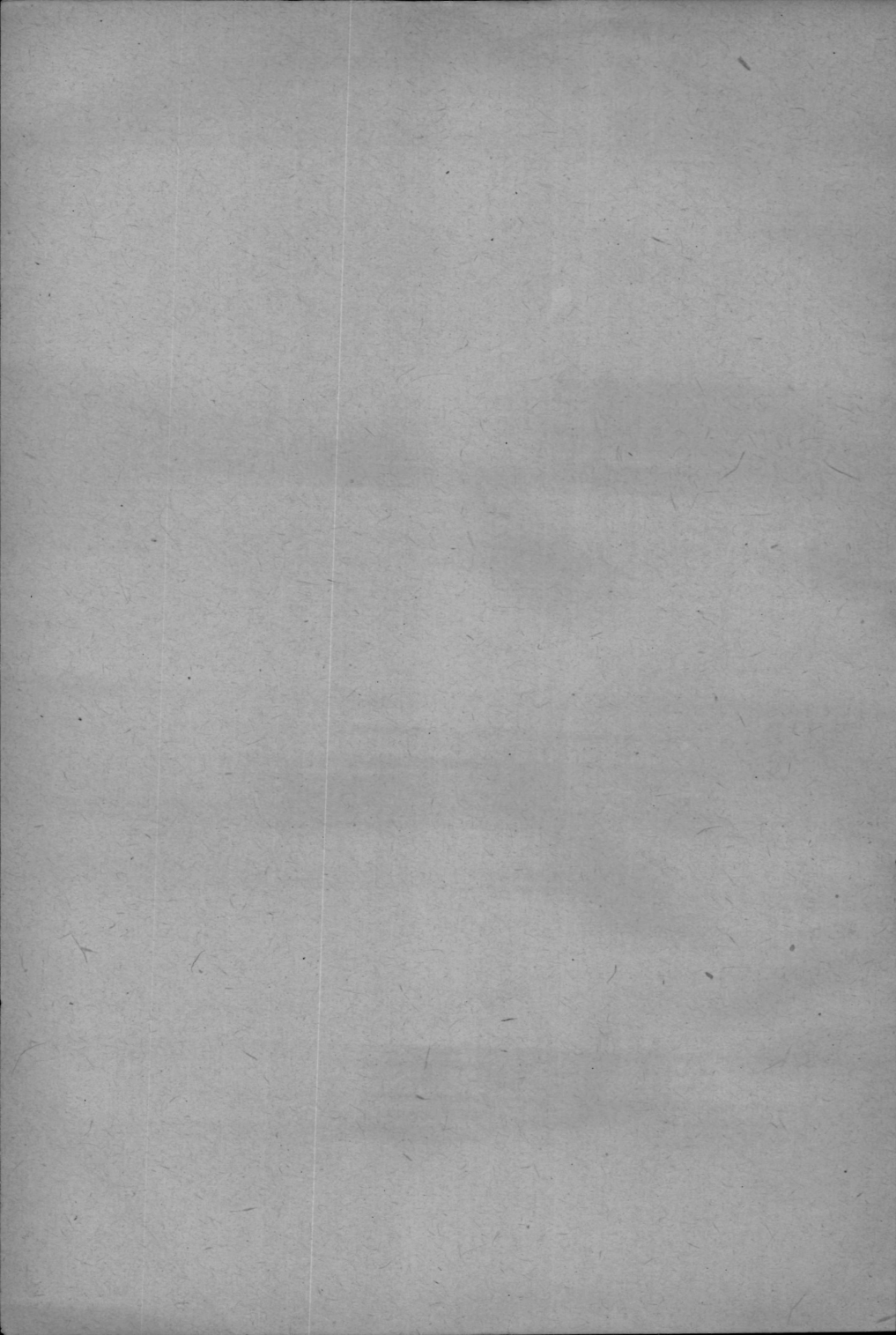
ÉRTESÍTÉS.

Értesítjük tisztelt Előfizetőinket, hogy folyóiratunk a jövő évtől kezdve, takarékosági papírgazdálkodás miatt az eddigi négy szám helyett csak két számban fog megjelenni. A félévenként megjelenő folyóiratunk terjedelme számonként 250—300 oldal lesz, számonként 16.—Ft-os áron.

Amikor erről értesítjük tisztelt Előfizetőinket, kérjük, hogy továbbra is támogassák folyóiratunkat.

A

HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK
Szerkesztőbizottsága

Ára: 16. — Ft